

PAPER DETAILS

TITLE: 11-18 Yas Arasindaki Adolesanlarin Internet Bagimlilik Düzeyleri

AUTHORS: Serap ÖZDEMİR,Feyza KÜÇÜK,Serap BALCI,Azime TÜRKÖZ

PAGES: 83-92

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/951421>

11-18 Yaş Arasındaki Adolesanların İnternet Bağımlılık Düzeyleri

Serap ÖZDEMİR¹, Feyza BÜLBÜL², Serap BALCI³, Azime TÜRKÖZ⁴

¹Kilis 7 Aralık Üniversitesi Yusuf Şerefoğlu Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,

²Uşak Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,

³İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD

⁴Sarıyer Hamidiye Etfâ Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Kliniği,

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Serap ÖZDEMİR

e-mail: serap8685@hotmail.com, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Yusuf Şerefoğlu Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kilis, Türkiye.

Geliş Tarihi / Received: 31.01.2020, **Kabul Tarihi / Accepted:** 04.08.2020

Copyright holder Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi

ÖZ

Giriş ve Amaç: Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişim gösterdiği günümüzde, bilgisayarlar ve internet hayatın her alanında vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Bu çalışmada 11-18 yaş arasındaki adolesanların internet bağımlılık düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışma tanımlayıcı nitelikte tasarlanmıştır. Araştırma evrenini İstanbul'da bir eğitim ve araştırma hastanesinin çocuk kliniğinde Kasım 2017-Ocak 2018 tarihleri arasında yatan adolesanlar oluşturmuştur. Örneklem vaka alma kriterlerine uygun, çalışmaya katılmayı kabul eden 123 adolesan alınmıştır. Veri toplama araçları olarak, sosyo-demografik özellikleri içeren bir soru formu ile İnternet Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışmada yer alan adolesanların internet bağımlılık ölçek toplam puan ortalamaları 66.54 ± 21.63 olarak saptandı. İnternet bağımlısı olmayan grupta yaş ($r=0.320$; $p<0.01$), cep telefonu günlük kullanım süresi (0.263 ; $p<0.05$) ve internet haftalık kullanım süresi ($r=0.235$; $p<0.05$) değişkenlerinin bağımlılık puanı ile pozitif ve önemli ilişkili olduğu saptanmıştır. İnternet bağımlısı olan grupta ise internet günlük kullanım süresi ($r=0.406$; $p<0.01$) ve internet haftalık kullanım süresi ($r=0.314$; $p<0.05$) ile bağımlılık puanları arasında pozitif ve önemli ilişkiler bulunmaktadır.

Sonuç: Evrensel yaşam sınırlıkları içerisinde internet kullanımının bir problem olduğu, özellikle geleceğin yetişkinleri olarak genç grupları etkilediği görülmektedir. Hastane internet kullanımı sosyal ortamlarda kullanılan internet kadar yaygındır.

Anahtar Kelimeler: Adolesan, Hastanede Yatma, Hemşirelik, İnternet Bağımlılığı.

Internet Addiction Levels of Adolescents Aged Between 11 and 18 Years

Aim: Computer and internet have become an indispensable part of our lives. As information and communication is improving very fast day by day. The purpose of the current study is to determine internet addiction levels of adolescents aged between 11 and 18 years.

Methods: This study design descriptive. The population of the study was comprised of adolescents who are hospitalized at pediatric clinic of training and research hospital between November 2017 and January 2018 in Istanbul. The adolescence (N=123) who were voluntary and complying with the sampling criteria participated to the study. Sampling was determined using various criteria. Socio-demographic form and Internet Addiction Scale were used as data collection tools.

Results: The mean score of internet addiction scale was 66.54 ± 21.63 . Age of group no internet addiction ($r=0.320$; $p<0.01$), mobile phone daily usage time (0.263 ; $p<0.05$) and internet weekly usage time ($r=0.235$; $p<0.05$) variables there was a positive and significant correlation with addiction score. On the other hand, there was a positive and significant relationship between internet daily usage times ($r=0.406$; $p<0.01$) internet weekly usage time ($r=0.314$; $p<0.05$) and addiction scores.

Conclusion: It was determined that internet use is a problem within the limits of universal life and it affects young groups especially as adults of the future. Herewith, it was determined that the internet use was a problem within the limits of universal life and it affects young groups especially as adults of the future. Hospital internet use is as common as the internet used in social environments.

Keywords: Adolesences, Hospitalization, Internet Addiction, Nurse.

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişim gösterdiği günümüzde bilgisayarlar ve internet hayatın her alanının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bilgisayarın kitleler arası haberleşme aracı olarak kullanılması internetin uygulamaya sokulmasıyla birlikte başlamaktadır. İnsanlar internet gibi teknolojileri çalışma ortamlarında kişisel işlerinde ve eğitim-öğretim

ortamlarında bir araç olarak yoğun bir biçimde kullanılmaktadırlar (Yıldırım, 2016). İnternet kişilere bilgiye ulaşmak için zaman mekân ve mesafe farkı gözetmeksizin hızlı iletişim ve paylaşım sağlayan araç olarak değerlendirilmekle birlikte, son dönemlerde olumlu ve olumsuz yönleri ile tartışılmaktadır.

Kişisel bilginin kütüphane ortamlarında depolanması ve veri tabanları oluşturarak hızlı ulaşımın gerçekleşmesi kitle iletişim aracı olarak dünyanın en uzak yerlerine erişim öz-yönelimli öğrenme problemlere pratik çözümler getirmesi, elektronik posta haber, müzik, film, oyun oynamak alışveriş imkânı sunması bulunduğu yerden parasal işlemleri zaman ve mekân gözetmeksizin gerçekleştirmesi en temel olumlu yönler arasında sayılabilmektedir (Berson ve Berson, 2014; Kerberg, 2005; Yang ve ark., 2005). Ancak internetin bilinçsiz ve kontrolsüz kullanımı durumunda bireylerde bağımlılığa neden olmaktadır. İnternet bağımlılığı terimini ilk kullanan Goldberg olmuştur. DSM tanı kriterlerini eleştirmek için DSM-IV de yer alan madde bağımlılığı ölçütlerini kontrol edilemeyen internet kullanımına uyarlamıştır. Young internet bağımlısı denilebilmesi için sekiz ölçütten beşinin olması gerekliliğini belirtmektedir (Anderson, 2001). DSM-V de ise internet bağımlılığı yaygın bir hastalık olarak görülmektedir. Kavramsal olarak tanı, çevrimiçi ve/veya çevrimdışı bilgisayar kullanımını içeren ve en az üç alt türden oluşan (aşırı oyun, cinsel meşguliyetler ve e-posta/yazılı mesajlaşma) zorlayıcı-etkileyici bir spektrum bozukluğu olarak ifade edilmektedir (Block, 2008). İnternet bağımlılığı genel olarak şu şekilde tanımlanmıştır; internetin aşırı kullanım arzusunun önüne geçememek, diğer uğraşı yollarına harcanan zamanın internetteki kadar değerli olmaması yoksun kalındığında aşırı sinirlilik hali ve saldırgan davranışlar sergileyebilme olarak belirtilmektedir. Bu tanımlamalara ek olarak kişinin iş, sosyal ve aile hayatını giderek kötü yönde etkileyen bir durumdur (Block, 2008; Young, 2004). Olumsuz yönlerine bakıldığında başta biyolojik, fizyolojik psikolojik ve sosyolojik alanlar etkilenebilmektedir. Bilgisayar, telefon, tablet vs. gibi aletlerin sürekli başında olmanın fiziksel aktivitede kısıtlanmaya, kas-eklem ağrılarına, iletişimin kesintiye uğraması ile birlikte sosyal izolasyona, depresyona, sinirliliğe neden olduğu belirtilmektedir (Caplan, 2002). Ayrıca, internet ya da bilgisayara maruziyeti fazla olan çocukların düşünme kapasitelerinde ciddi ölçüde sınırlandırmalar meydana gelebilmektedir. Bu şekilde düşünce yetisi sığılaşan çocuklar gerek sözlü gerekse yazılı olarak kendilerini yeterince ifade edememe sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Şimşek İşleyen, 2015). Ülkemizde 3-18 yaş grubu çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada, evinde bilgisayar bulunan aileler %35,7, evinde internet bulunan aileler ise %21,7 olarak saptanmıştır. Çocukların yaşları arttıkça bilgisayar ve internet kullanma süreleri de artmaktadır. Adölesanların internete bağlanma nedenleri arasında ise ilk üç sırayı sohbet etmek, e-posta iletilerine bakmak/ posta göndermek ve çevrimiçi oyun oynamak yer almaktadır (Gözen ve ark., 2014). İnternet ortamında çocuk ve gençlerin oyun oynama sıklıkları tahminlerin üstündedir (Tanrı Cömert ve Kayıran, 2010; Yılmaz ve ark., 2014). Balıkesir ilinde 2853 lise öğrencisinin internet bağımlılık düzeylerinin araştırıldığı bir çalışmada öğrencilerin %67'sinin orta düzeyde internet bağımlısı olduğu ortaya çıkmıştır (Yılmaz ve ark., 2014). Yapılan bir başka çalışmada adölesanların internet bağımlılığı ile yalnızlık arasında pozitif yönde ilişki bulunmuş; cinsiyet, akademik başarı, yalnızlık ve aileden algılanan sosyal destek değişkenlerinin adölesanlarda internet

bağımlılığını ortaya çıkardığı saptanmıştır (Esen ve Siyez, 2011). Yapılan diğer bir çalışmada internet bağımlılığı ile özgüven arasında negatif ilişki olduğu adölesanların internet kullanımları arttıkça özgüvenlerinin azaldıklarını saptadıkları belirtilmektedir (Aydın ve San, 2011). Adölesanlarda kontrolsüz internet kullanımı onların fiziksel psikososyal bilişsel sağlığını ve yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. Hemşire, adölesanın aile ve toplum içinde fiziksel, entelektüel, duygusal ve sosyal yönden gelişimini sağlamasına ve sürdürmesine yardımcı olmalıdır. Bunun gerçekleştirilmesi için hemşire çocuk ve ailenin haklarını koruma, savunma, eğitici ve danışmanlık rollerini yerine getirmelidir (Uysal ve Balcı, 2018). İnternet bağımlılığı çocuk ve adölesanların hastalık durumlarında da varlığını sürdürmektedir. Hastaneye yatan adölesan tedavi süresince sıkılmakta telefon, tablet gibi cihazlar ile oyalanmaktadır. Hastane ortamlarında dikkatin başka yöne çekilmesi için yapılan uygulamaların işitme-görmedokunma gibi birden çok duyuyu etkilemesi beklenmektedir. Yorucu olduğu düşünülen bu yöntemlerin iki saatten fazla uygulanmaması gerektiği belirtilmektedir (Kozier, 2008; Özveren, 2011). Dikkatin dağıtılması ve hastane ortamının yaratacağı negatif etkiden kurtulmak için yapılan bu aktiviteler bağımlılık düzeyinin boyutlarını ortaya koyabilir. Doğru eğitim ve bilgilendirme en iyi okul döneminde başlatılmaktadır. Bu bağlamda çocuk sağlığındaki olumsuzlukları birincil fark eden pediatri hemşiresi okul hemşireleri ile iş birliği içinde olabilir. Erken dönemde başlatılan eğitimlerin önü alınamayacak sıkıntılara yol açmadan, probleminin çözülmesi anlamına gelecektir. Okullarda sağlık eğitimi için oluşturulan programların başlatılması, sunulması ve uygulanması sağlığın geliştirilmesi ve sürdürülmesi için en uygun yerlerdir. Bu bağlamda çocuk/adölesan tüm yaş gruplarında psikolojik ve fizyolojik zararı olan tüm uygulamalarda pediatri hemşiresinin önemi açıkça ortaya konmaktadır. Pediatri hemşirelerinin hastane ortamlarında çocuklara/adölesanlara primer bakım verirken karşılaştıkları değişik problemleri de gözlemleyebilmeleri önemlidir. Çocukların yalnızca fizyolojik problemlerine odaklanmak tedavi ve bakımın doğru bir şekilde tamamlanmadığı anlamına gelebilmektedir. Hemşire tıbbi tedavi ve/veya bakım için iletişime geçtiği çocukta bağımlılık gibi psikolojik sorunları fark etmesi ve bunları da bakımın bir parçası haline getirmesi son derece önemlidir. Bu nedenlerde hastanede yatan çocukların bu ve buna benzer problemlerinin ortaya çıkarılması, tanımlanması ve tüm bakım süreçlerine dahil edilmesi gerekmektedir. Pediatri hemşirelerinin çocukların biyo-fizyolojik, psikolojik, ruhsal, sosyolojik, politik, ekonomik ve spiritüel olarak holistik ve hümanistik bakım anlayışını benimsemeleri ve uygulamalara yansıtması son derece önemlidir. Bu çalışmada 11-18 yaş arasındaki adölesanların internet bağımlılık düzeyleri ve ilişkili faktörler belirlemek amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmada tanımlayıcı tasarım tipi kullanılmıştır. Bu çalışma Kasım 2017- Ocak 2018 tarihleri arasında yürütülmüştür. Araştırma evrenini Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi 1. Çocuk Kliniğinde

belirtilen tarihler arasında yatan adolesanlar oluşturmuştur. Örneklem grubunu 11-18 yaş aralığındaki, fiziksel ya da mental yetersizliği bulunmayan, çocuk kliniğinde herhangi bir tıbbi tedavi ya da bakım için bulunan ve araştırmaya katılmayı kabul eden adolesanlar oluşturmaktadır. Bu aynı zamanda araştırmanın dahil edilme kriterlerini de içermektedir. Çalışmanın belirtilen klinikte gerçekleştirilmesinin nedeni adolesan grup diye nitelendirilen yaş aralığına sahip çocuklara sağlık bakım hizmetinin yalnızca bu serviste veriliyor olmasıdır. Kasım 2017-Ocak 2018 tarihleri arasında Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi 1. Çocuk Kliniği'ne yatan 11-18 yaşında olan çocuklarla sınırlandırılmıştır. Örneklem grubunda kullanılan "Veri Toplama Formu" ve "İnternet Bağımlılığı Ölçeği" nin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

Verilerin toplanması

Çalışmada; adolesanlar ve ailelerine ilişkin sosyo-demografik bilgiler ile bilgisayar, cep telefonu ve internet kullanım özelliklerini içeren bir soru formuna ek olarak İnternet Bağımlılığı Ölçeği kullanılmıştır (Kayri ve Günüş, 2009). Soru formları araştırmacılar tarafından uygulanmıştır.

Veri toplama araçları, veri toplama formu

Araştırmacılar tarafından literatür bilgileri doğrultusunda veri toplama formu hazırlanmıştır. Bu form, üç uzman görüşü alınarak hazırlanmış 7 açık, 9 yarı açık ve 13 kapalı uçlu olmak üzere toplam 29 maddeden oluşmaktadır. Adolesan ve ailesine ait yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim durumu, anne ve baba çalışma durumu, gelir düzeyi, aile tipi ve kardeş sayısı ile ilgili sosyo-demografik özellikler ile çocuğun bilgisayar ve cep telefonu kullanma, internete erişim ve boş zaman aktivitelerini nasıl değerlendirdiğine ilişkin soruların yer aldığı bir formdur (Gözen ve ark., 2014; Tanrı Cömert ve Kayıran, 2010; Yılmaz ve ark., 2014; Uysal ve Balci, 2018).

İnternet Bağımlılığı Ölçeği: İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ); bir bireyin internet bağımlılık düzeyini belirlemek amacıyla Nichols ve Nicki (2004) tarafından geliştirilmiştir (Nichols ve Nicki, 2004). Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Kayri ve Günüş (2009) tarafından yapılmıştır (Kayri ve Günüş, 2009). Ölçek kullanımı için araştırmacılar tarafından gerekli izinler alınmıştır. Bunun sonucunda ölçeğin orta öğretim ve lise öğrencileri için de kullanılabileceğini belirlemişlerdir. 5 maddelik likert tipte olan ve 1=asla, 2= arada sırada, 3= bazen, 4= sıklıkla ve 5= her zaman seçeneklerinin yer aldığı ölçek 31 maddeden oluşmaktadır. Toplamda bu ölçekten 31 ile 155 arasında puan alınabilmektedir. 90'ın üzerindeki puanlar bağımlılık olarak ifade edilmektedir. İnternet bağımlılık ölçeğine göre bağımlılık düzeyleri; 30-60 düşük bağımlı, 61-70 orta bağımlı, 71-80 yüksek bağımlı, 81-89 riskli grup ve >90 bağımlı olarak belirtilmektedir.

Etik kurul

Araştırmaya başlamadan önce Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi klinik araştırmalar etik kurulundan 31.10.2017 tarihinde etik kurul onayı (1747) alınmıştır. Ayrıca çalışmanın yapıldığı kurumdaki gerekli izinler alınmıştır. Araştırmaya başlamadan önce 18 yaşında olan adolesanlara, bu yaş grubunun altında olan adolesanlara ve ailesine araştırmanın amacı açıklandıktan sonra sözel ve yazılı onam alınmıştır.

Verilerin analizi

Çalışmada demografik faktörlerinin dağılımlarını görmek için frekans dağılımı tablolarından yararlanılmıştır. Araştırmada sunulan hipotezleri test etmede iki bağımsız grupta t testinden, ikiden fazla bağımsız grup arasında ise Tek Yönlü varyans analizlerinden yararlanılmıştır. Çeşitli kişisel değişken kategorilerine göre ölçek puan ortalamalarının farklılık gösterip göstermediği bağımsız gruplar t test ve ANOVA ile karşılaştırılmıştır. Katılımcıların demografik faktörleri ve internet bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi görmek için de korelasyon analizi kullanılmıştır. Ayrıca, frekanslara göre kategorik değişkenler ile bağımlılık arasındaki ilişkileri belirlemek için Ki-kare analizi yapılmıştır. Bu testleri gerçekleştirmek için SPSS 24 paket programından yararlanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmada yer alan adolesanların %61'inin kız, %39'unun erkek, yaş ortalamalarının 14.5 ± 2.1 olduğu saptanmıştır. Adolesanların annelerinin yaş ortalamasının 41.4 ± 6.1 , babalarının yaş ortalamasının 44.6 ± 7.6 ve kardeş sayısı ortalamasının 2.3 ± 1.7 olduğu saptanmıştır. Çocukların internet kullanım sürelerinin gün olarak ortalama 3.9 saat ve hafta olarak 24.8 saat olduğu, cep telefonu kullanım sürelerinin ise günde ortalama 4.2 saat ve haftada 24.5 saat olduğu belirlenmiştir. Çocukların %31.7'sinin müzik dinleyerek, %26.8'inin internete girerek boş zamanlarını değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. İnternet bağımlılık ölçek toplam puan ortalamaları 66.54 ± 21.63 olarak bulunmuştur. Çalışmanın bulguları internet bağımlılık ölçeği puanlamasına göre yorumlanmıştır. İnternet bağımlılık ölçeğine göre bağımlılık seviyeleri; 30-60 düşük bağımlı, 61-70 orta bağımlı, 71-80 yüksek bağımlı, 81-89 riskli grup ve >90 bağımlı olarak değerlendirilmektedir. Çalışma grubundaki adolesanların bu bilgiler doğrultusunda 2 gruba ayrılmıştır. Ölçek puanı ≤ 70 olanlar bağımlı olmayan grup (76 kişi). Ölçek puanı >70 olanlar bağımlı grup (47 kişi) olarak ele alınmıştır.

Tablo 1' e göre; Bağımlı ve bağımlı olmayan olarak yapılan ikili kategoriye göre katılımcıların 47'sinin (%38.2) internet bağımlısı ve 76'sının (%61.8) ise internet bağımlısı olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, katılımcıların %8.1'nin de riskli kategoride olduğu saptanmıştır.

Tablo 1. Adolesanların bağımlılık düzeylerine göre dağılımı

Kategori	n=123	%
Düşük	58	47.2
Orta	18	14.6
Yüksek	18	14.6
Riskli	10	8.1
Bağımlı	19	15.4
Bağımlı olma durumu (Dikotom)		
Bağ olmayan<70	76	61.8
Bağımlı olan>70	47	38.2
Toplam	123	100.0

Tablo 2' de görüldüğü gibi; çeşitli kategorik değişkenler ile bağımlı grupta yer alıp almama arasındaki ilişkiler Ki-kare bağımsızlık testi ile incelenmiştir. Her bir kategoriye düşen adolesan yüzdesi ve ki-kare test sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlara göre bağımlılık grubundaki adolesanların çoğunluğunun erkek olduğu (41.7),

babalarının çalıştığı (39.6), kardeşlerinin olduğu (36.8), kendine ait odasının (45.7) ve bilgisayarının bulunduğu (45.7), aile tipinin çekirdek olduğu (39.4), internete en çok tablet ile bağlandığı (50.0), cep telefonunu oyun oynamak (52.4) amacı ile kullandığı, internet kullanım süresini kendisinin kontrol ettiği (41.7) ve boş zaman aktivitesi olarak yine internete erişimin (57.6) sağlandığı görülmektedir. Tüm kategorilerin analiz edilmesi sonucu istatistiksel olarak anlamlı farklara rastlanmamıştır ($p>0.05$).

Her katılımcı için bir internet bağımlılık puanı hesaplanmıştır. İBÖ puan ortalaması 66.54 ± 21.63 olarak elde edilmiştir. Sonuçlar Tablo 3' te özetlenmektedir. Cinsiyet değişkenine göre erkeklerin; anne çalışma durumuna göre annesi çalışanların baba çalışma durumuna göre babası çalışanların; kardeşi olmayanların, kendisine ait odası olanların; evde bilgisayar olanların, kendisine ait bilgisayar olanların; cep telefonu

olmayanların, aile maddi durumu kötü olanların internet bağımlılığının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yalnızca baba çalışma durumuna göre elde edilen fark anlamlı bulunmuştur ($t=4.897$; $p<0.01$).

Katılımcılar bir bütün olarak değerlendirildiğinde sadece yaş ile bağımlılık puanı arasında pozitif anlamlı ilişki ($r=0.247$; $p<0.01$) bulunmuştur. İnternet bağımlısı olmayan grupta yaş ($r=0.320$; $p<0.01$), cep telefonu günlük kullanım süresi ($r=0.263$; $p<0.05$) ve internet haftalık kullanım süresi ($r=0.235$; $p<0.05$) değişkenlerinin bağımlılık puanı ile pozitif ve önemli ilişkili olduğu elde edilmiştir. İnternet bağımlısı olan grupta ise internet günlük kullanım süresi ($r=0.406$; $p<0.01$) ve internet haftalık kullanım süresi ($r=0.314$; $p<0.05$) ile bağımlılık puanları arasında pozitif ve önemli ilişkiler bulunmaktadır. Ancak, bağımlı grup içinde ise yaş ile internet bağımlılığı arasında önemli bir ilişki bulunmamıştır ($r=0.100$; $p>0.05$).

Tablo 2. Araştırma grubunda kimi kategorik değişkenler ile bağımlılık arasındaki ilişkiler

		n	Bağımlılık yok ≤70	Bağımlılık var >70	Ki-kare	p
Cinsiyet	Erkek	48	58.3	41.7	0.398	0.528
	Kız	75	64.0	36.0		
Anne çalışma	Çalışıyor	39	61.5	38.5	0.002	0.969
	Çalışmıyor	84	61.9	38.1		
Baba çalışma	Çalışıyor	111	60.4	39.6	3.193	0.074
	Çalışmıyor	5	100.0	0		
Kardeşi olma	Yok	19	63.2	36.8	0.018	0.894
	Var	104	61.5	38.5		
Kendine ait oda	Evet	69	58.0	42.0	0.970	0.325
	Hayır	54	66.7	33.3		
Evde bilgisayar	Evet	89	61.8	38.2		
	Hayır	34	61.8	38.2		
Kendine ait bilgisayar var mı	Evet	46	54.3	45.7	1.723	0.189
	Hayır	77	66.2	33.8		
Cep tel var mı	Evet	95	62.2	37.8	0.018	0.894
	Hayır	28	60.7	39.3		
Aile maddi durumu	Çok iyi	5	60.0	40.0	0.094	0.993
	İyi	37	62.2	37.8		
	Orta	74	60.8	39.2		
	Kötü	6	66.7	33.3		
	Salonda	28	71.4	28.6		
Bilgisayar evin neresinde	Yatak odası	7	57.1	42.9	1.572	0.666
	Kendi odası	42	57.1	42.9		
	Diğer	15	60.0	40.0		
	Çekirdek aile	94	60.6	39.4		
Aile tipi	Geniş aile	14	64.3	35.7	0.241	0.887
	Parçalanmış	15	66.7	33.3		
İnternete en çok ne ile Bağlanıyor	Bilgisayar	25	76.0	24.0	3.654	0.301
	Cep telef	89	58.4	41.6		
	Tablet	8	50.0	50.0		
	Diğer	1	100.0	0.0		
	Telefon görüşmesi	16	81.3	18.7		
	İnternet (sosyal medya)	69	58.0	42.0		
Cep tel kullanma amacı	Oyun oynama	21	47.6	52.4	7.561	0.109
	Ders çalışma	11	81.8	18.2		
	Diğer	3	33.3	66.7		
İnternet kullanım süresini kontrol eden kişi	Kendim	72	58.3	41.7	.825	0.935
	Annem	34	64.7	35.3		
	Babam	10	70	30.0		
	Abla/abi/kardeş	3	66.7	33.3		
	Diğer	3	66.7	33.3		
	Spor	14	57.1	42.9		
	Müzik	39	74.4	25.6		
	Kitap okuma	10	80.0	20.0		
Boş zaman aktivitesi	Bilgisayarda oyun	11	54.5	45.5	10.193	0.117
	Resim	5	60.0	40.0		
	İnternet	33	42.4	57.6		
	Diğer	11	72.7	27.3		

Tablo 3. Adolesanların bazı değişkenlere göre internet bağımlılık ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

		n	X	SS	Test değeri	p
Cinsiyet	Erkek	48	70.42	20.946	1.602**	0.112
	Kız	75	64.05	21.836		
Anne çalışma	Çalışıyor	39	68.00	24.798	.510**	0.611
	Çalışmıyor	84	65.86	20.120		
Baba çalışma	Çalışıyor	111	67.03	21.81	4.897*	0.000
	Çalışmıyor	5	53.40	4.16		
Kardeşi olma	Yok	19	73.16	27.98	1.458**	0.148
	Var	104	65.33	21.19		
Kendine ait oda	Var	69	68.57	23.45	1.178**	0.241
	Yok	54	63.94	18.95		
Evde bilgisayar	Var	89	67.08	21.59	.448**	0.655
	Yok	34	65.12	22.01		
Kendine ait bilgisayar var mı	Var	46	71.11	25.05	1.707**	0.092
	Yok	77	63.81	18.95		
Kendine ait cep tel	Var	95	66.25	21.51	0.267**	0.790
	Yok	28	67.50	22.39		
Aile maddi durumu	Çok iyi	5	67.20	8.758	0.035***	0.991
	İyi	37	67.49	22.430		
	Orta	74	66.15	22.158		
	Kötü	6	67.50	22.519		
Anne eğitim	Okuma-yazma bilmiyor	20	69.80	23.845	1.78***	0.137
	Okur-yazar	6	72.67	18.151		
	İlköğretim mezunu	72	64.00	19.829		
	Lise mezunu	15	63.00	15.838		
	Üniversite mezunu	9	82.11	35.169		
Baba eğitim	Okuma-yazma bilmiyor	8	60.00	20.819	1.444***	0.224
	Okur-yazar	8	79.38	24.634		
	İlköğretim	78	65.01	18.852		
	Lise mezunu	20	72.10	28.670		
	Üniversite	9	61.78	22.797		
Aile tipi	Çekirdek aile	94	66.65	21.730	0.441***	0.644
	Geniş aile	14	70.07	23.588		
	Parçalanmış aile	15	62.53	19.863		
Bilgisayar evin neresinde	Salonda	28	62.11	18.111	0.779**	0.509
	Yatak odasında	7	69.43	12.300		
	Kendi odanızda	42	69.93	24.776		
	Diğer	15	67.60	19.924		
Boş zaman aktivitesi	Spor yapmak	14	72.93	20.723	3.493***	0.003
	Müzik dinlemek	39	58.74	17.694		
	Kitap okumak	10	54.40	19.184		
	Bilgisayar oyunu oynamak	11	76.45	22.138		
	Resim yapmak	5	67.60	30.656		
	İnternete girmek	33	75.58	22.713		
	Diğer*	11	59.55	15.468		
İnternete en çok ne ile bağlanıyor	Bilgisayar	25	65.36	20.451	0.07***	0.976
	Cep telefonu	89	66.65	21.980		
	Tablet	8	69.25	25.172		
	Diğer*	1	64.00			
Cep tel kullanım amacı	Telefon görüşmesi	16	59.25	14.036	1.688***	0.143
	İnternet (sosyal medya)	69	68.39	21.974		
	Oyun oynama	21	72.76	24.068		
	Ders çalışma	11	53.73	22.419		
	Diğer	2	69.00	24.042		
İnternet kullanım süresini kim kontrol ediyor	Kendim	72	69.19	21.861	1.115***	0.353
	Annem	34	65.50	21.870		
	Babam	10	54.60	19.569		
	Ablam/abim/kardeşim	3	61.00	15.133		
	Diğer	3	63.33	25.146		

* p<0.01 düzeyinde anlamlıdır.

*Diğer; Arkadaş, aile ile vakit geçirmek. Uyumak. Ders çalışmak vb. **t testi ***F testi

Tablo 4 Adolesanların internet bağımlılık seviyeleri, bağımlı olma durumları ve bağımlılık toplam puan arasındaki ilişki

	İBÖ <70 Bağımlı değil (n=76 kişi)		İBÖ>70 bağımlı (n=47 kişi)		İBÖ Toplam (n=123 kişi)	
	r	p	r	P	r	p
Yaş	0.320**	0.005	0.100	0.504	0.247**	0.006
Anne yaşı	0.116	0.318	0.146	0.328	0.060	0.508
Baba yaşı	0.111	0.352	0.176	0.276	-0.036	0.698
Anne eğitim	0.060	0.611	0.061	0.683	0.022	0.812
Baba eğitim	-0.022	0.851	0.031	0.835	0.012	0.897
Kardeş sayısı	0.131	0.302	0.221	0.172	0.089	0.368
Cep tel kullanma süresi gün	0.263*	0.028	0.261	0.083	0.102	0.278
Cep tel kullanma süresi hafta	0.199	0.094	0.124	0.417	0.099	0.290
İnterneti ne kadar süredir kullanıyor	-0.018	0.879	0.033	0.826	0.072	0.429
İnternet kullanım süresi gün	0.226	0.058	0.406**	0.006	0.155	0.098
İnternet kullanım süresi hafta	0.235*	0.047	0.314*	0.033	0.117	0.206

** p<0.01; * p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

TARTIŞMA

Adolesan dönem çocukların devamlı ve hızlı bir şekilde gelişim gösterdiği dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde çocuk biyolojik, fizyolojik psikolojik. Emosyonel, mental ve sosyal açıdan hem gelişmeye hem de değişmeye (olgunlaşmaya) devam eder. Erişkinliğe adım atılan bu evrelerde çocuklar ve aileleri farklı süreçler geçirebilmektedir. Bu süreçler; iletişim güçlükleri, izolasyon, arkadaşlık bağlarının güçlenmesi, aile ile paylaşımın azalması, dışarıda geçirilen zamanın artması şeklinde sıralanabilmektedir (Yavuzer, 2016). Bağımlılık süregelen ve ataklarla (relapse) devam eden bir hastalıktır (Dennis ve Scott, 2007). Klasik anlayış sağlık, özünde biyolojik bir durumdur ve bireyin biyolojik yapısındaki bozulmalar hastalık olarak kabul edilmektedir. Bu tanımlamanın sonucu olarak da hasta birey hastalığının boyutuna göre hastanede yatırılarak tedavi ve bakım ihtiyaçları karşılanmaktadır (Birol, 1997). Adolesanların hastane ortamlarında biyo-fizyolojik bakımlarının yanı sıra psikolojik ve ruhsal problemlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım pediatri hemşireliğinin holistik bakım anlayışının geliştirilmesi, güçlendirilmesi ile mümkündür. Bu çalışmada 11-18 yaş arasındaki adolesan internet bağımlılık düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Adolesanların internet bağımlık ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalaması 66.54±21.63 olduğu belirlenmiştir. Çiçekoğlu ve arkadaşları yaptıkları çalışmada internet bağımlılık ölçek puan ortalamasını 75.71±27.68 olarak saptadıkları belirtilmektedir (Çiçekoğlu ve ark., 2014). Aradaki farkın çalışmadaki örneklem sayısı ile ilgili olduğu düşünülmektedir. İnternet bağımlılık ölçeğinden alınan ortalama puanlara göre tüm adolesanlarda orta düzeyde bir bağımlılık olduğu saptanmıştır. Anlı'nın internet bağımlılığının sosyal ve duygusal yalnızlık ile ilişkisini incelediği çalışmasında, araştırma grubunun internet bağımlılık düzeyinin düşük olduğunu saptamıştır (Anlı, 2018). Müezz'in lise öğrencilerinde internet bağımlılığının yoksunluk, kontrol gücü, işlevsellikte bozulma ve

sosyal izolasyon arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada öğrencilerin internet bağımlılık ölçek puan ortalamalarına göre orta düzeyde bağımlılık saptadığını belirtmektedir (Müezz'in, 2017). Yapılan çalışma sonuçlarına göre Müezz'in'in çalışmasındaki bulgu ile bu çalışma bulguları benzerlik gösterirken, Anlı'nın çalışması ile farklılık olduğu bu farkın kültürel, cinsiyet, ailenin net geliri, psikososyal değişkenler, bilgisayar tutumları, çevrimiçi olarak geçirilen süre ve zaman gibi faktörlerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Çalışmaya alınan adolesanların çoğunluğunun kız olduğu ancak erkeklerin bağımlılık puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak cinsiyete göre çalışma bulgularında ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Uludağ ve arkadaşları ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin bağımlılık düzeylerini inceledikleri çalışmada çoğunluğun erkek olduğu ve bağımlılık puan ortalamalarının yine erkeklerde yüksek olduğunu saptadıkları belirtilmektedir (Uludağ ve ark., 2016). Eroğlu ve Bayraktar internet bağımlılığı ile ilişkili değişkenlerin incelendiği çalışmada yine erkeklerin ölçek puan ortalamalarının yüksek olduğu belirtilmektedir (Eroğlu ve Bayraktar, 2017). Bahar ve Meral ortaöğretim öğrencilerinde problemli internet kullanımının yalnızlık ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisini inceledikleri çalışmada erkek öğrencilerin ölçek puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu saptadıkları belirtilmektedir (Bahar ve Meral, 2016). Çalışmamızın bu bulgusu yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

İnternet bağımlılığı kategorisindeki katılımcılar cinsiyetlerine göre ciddi anlamda farklılık göstermemektedir. Uludağ ve arkadaşları çalışmasında cinsiyetler arası anlamlılık saptanmamıştır (Uludağ ve ark., 2016). Eroğlu ve Bayraktar yaptıkları çalışmada cinsiyetler arasında ölçek puan ortalamalarında anlamlı fark çıkmadığını belirtmektedir (Eroğlu ve Bayraktar, 2017). Şentürk ve Keskin işitme engelli öğrencilerde internet bağımlılıklarını inceledikleri çalışmalarında cinsiyetler arası fark bulunmadığını bu durumu internet bağımlılığının cinsiyet ile ilişkilendirilemediğini ifade ettikleri görülmektedir (Şentürk ve Keskin, 2018).

Çalışmanın bu bulgusu yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerliğin nedeni mevcut çalışma ya da literatür raporlarında ilişkilendirmeye çalışılan konunun çalışma gruplarının demografik özelliklerin benzerliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çalışma bulgusunda yaş ile bağımlılık arasında pozitif bir ilişki olduğu, adolesanların yaşı arttıkça bağımlılık riskinin de arttığı saptanmıştır. Aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Eroğlu ve Bayraktar yaptıkları çalışmanın yetişkin bireyler ile yapıldığı görülmektedir (Eroğlu ve Bayraktar, 2017). Ancak çıkan sonuçlarda yaşın azaldıkça internet bağımlılık puan ortalamalarının arttığı dikkat çekmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda yaş azaldıkça bağımlılık düzeylerinin arttığı yorumu yapılabilir.

Çalışmanın anne ve baba eğitim seviyesi ile ilgili bulgularına bakıldığında eğitim seviyesi okuryazar olmayan, okuryazar ve üniversite mezunu olan annelerin çocuklarında internet bağımlılık ölçek puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Okuryazar olan annelerin çocuklarının bağımlılık seviyesinde olduğu görülmektedir. Baba eğitim seviyesine bakıldığında ise yalnızca okuryazar olanların çocuklarının internet bağımlılık ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının yüksek olduğu ve bağımlılık kategorisinde yer aldığı saptanmıştır. Bu sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Şentürk ve Keskin anne eğitim düzeyi ilkököl olanların ölçek puan ortalamalarının yüksek, baba eğitim seviyesi lise ve dengi okullarda ölçek puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır (Şentürk ve Keskin, 2018). Bununla birlikte anne eğitim düzeyinde anlamlı fark saptamadıklarını belirtmişlerdir. Baba eğitim düzeyine bakıldığında babası ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılık puanlarının daha yüksek olduğunu buldukları belirtilmektedir. Daha düşük ya da daha yüksek eğitim düzeyinin daha az riskli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çalışmanın bulgusu ve diğer çalışma bulguları anne/baba eğitim seviyesi arttıkça bağımlılık oranının arttığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde; anne/babaların çocuklarına teknoloji kullanımında olumlu rol modeli olmakla birlikte uygun kullanılmadığında bağımlılık için risk oluşturduğu dikkatten kaçırılmaması gereken bir durumdur.

Çalışmamızda adolesanların neredeyse tamamının cep telefonuna sahip olduğu ve büyük çoğunluğunun internete cep telefonu ile bağlandıkları ve istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Nishida ve arkadaşları adolesanlarda cep telefonu kullanımı ile depresyon arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarında cep telefonu kullanım oranının oldukça yüksek olduğu ve adolesanların cep telefonunu en çok internet ile ilişkili programlara ulaşmak için kullandıkları saptanmış (Nishida ve ark., 2019). Cep telefonuna sahip olma yaşının küçüldüğü günümüzde kolay ulaşılabilen cihazlar ve bunların internet ile olan bağlantısı adolesanların bağımlılık düzeylerini arttırmada önemli olduğu söylenebilir.

Cep telefonu kullanım süresi ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki pozitif olduğu cep telefonu kullanım süresi arttıkça bağımlı olma potansiyelinin arttığı ve aradaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı. İnternet kullanım süresinin gün ve hafta olarak

internet bağımlılığı ile ilişkisine bakıldığında aradaki ilişkinin pozitif olduğu ve kullanım süresi ister gün ister hafta olsun arttıkça mevcut bağımlılığın da arttığı görülmektedir. Ayrıca bu iki parametrenin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı. Yıldız internet bağımlılığı ve cep telefonu bağımlılığı ile içsel duygu durum denetleyiciliğinin negatif ilişkili, cep telefonu bağımlılığı ile internet bağımlılığının pozitif ilişkili olduğunu belirtmişlerdir (Yıldız, 2017). Eroğlu ve Bayraktar çalışmasına göre günlük internet kullanım süresi arttıkça internet bağımlılık puan ortalamalarının arttığını saptadıkları belirtilmektedir (Eroğlu ve Bayraktar, 2017). Müezziz, Odacı ve Çıkrıkçı yaptıkları çalışmada benzer sonuçlar bulunduğu bildirilmektedir (Müezziz, 2017; Odacı ve Çıkrıkçı, 2017). Çalışmanın bu bulgusu yapılan diğer çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmamızda kendine ait odası, evde bilgisayar bulunması ve kendine ait bilgisayarının olması durumuna göre bağımlılık ölçek puanlarının daha yüksek olduğu ancak aradaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Çiçekoğlu ve arkadaşları çalışmasında kendine ait telefonu ve bilgisayarı olan ve evinde internete girmeyi tercih eden adolesanların sayısının fazla olduğu ancak aradaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir (Çiçekoğlu ve ark., 2014). Çalışma bulgusu Çiçekoğlu ve ark. çalışması ile uyumlu iken, Şentürk ve Keskin çalışması ile farklı bulgular ortaya koymaktadır (Çiçekoğlu ve ark., 2014; Şentürk ve Keskin, 2018). Evinde internet bulunan öğrencilerin internet bağımlılık puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ve bu farkın anlamlı olduğunu saptamışlardır. Bu farklılığın nedeninin Şentürk ve Keskin çalışmasında örneklem sayısının azlığı ve adolesanlarda işitme ile ilgili patolojik bir sorun olması ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Şentürk ve Keskin, 2018). Bayraktar ve Çuhadar işitme engelli öğrenciler ile yaptıkları çalışmada, eğitim esnasında görsellerin ve video paylaşımlarının olmasının öğrencilerin ilgisini daha çok çektiğini belirlemişler (Bayraktar ve Çuhadar, 2015). Görseller ile kavramlar arası somutlaştırma motivasyonu artırıcı etkiye sahip olurken, bu tarz bir bilgilendirmenin dışına çıkıldığında öğrencilerin motivasyonunun düştüğünü gözlemlemişler. İşitme engeli olan çocukların bilgisayara ve internete karşı gösterdikleri bu ilginin görsel objelere daha yatkın olmaları ile açıklanabilir.

İnternet kullanım süresinin ortalama 4 saat/gün olduğu ve internet kullanım süresini kendi belirleyen adolesanların bağımlılık puan ortalamalarının yüksek olduğu saptandı. Do ve Lee çalışmalarında oral problem yaşayan öğrencilerde internet kullanım süresinin 5-6 saat ve üzeri olanlarda en yüksek olduğu saptanmıştır (Do ve Lee, 2018). İnternet kullanım süresi arttıkça bağımlılığın arttığı bilinmektedir. Ayrıca bunun fiziksel hastalıkları da beraberinde getirdiği yapılan çalışmalar ile desteklenmektedir. İnternet kullanımında psikolojik ve fizyolojik etkilenmelerin çocuk/adolesan sağlığı için gün geçtikçe daha çok dikkat edilmesi gereken bir sorun olduğu söylenebilir. Bilgisayarın çocuğun bulunduğu odada olmasının bağımlılık riskini arttırdığı belirlenmiştir. Boş zaman aktivitelerini bilgisayar oynayarak geçiren adolesanların internet bağımlılık ölçek puan ortalamaları yüksek olduğu bağımlılık kategorisinde

yer aldıkları ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı.

Şenormancı ve arkadaşları yaptıkları üniversite öğrencilerinde depresyon, kişilik ve bilişsel yeteneklerinin internet bağımlılığı ile ilişkisini inceledikleri çalışmada kendine ait odası ve bilgisayarı olan çok sayıda öğrenci olduğu ve bunların internet bağımlılık ölçeğinden oldukça yüksek puan aldıkları belirtilmektedir (Şenormancı ve ark., 2014). Sonuçlar yapılan çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Bağımlılık düzeyinde olan adolesanların büyük çoğunluğunun iyi ve orta gelirli aileye sahip oldukları belirlenmiştir. Uludağ ve arkadaşları çalışmasında yüksek gelir düzeyli ailede yetişen adolesanların bağımlılık puanlarını daha yüksek bulduklarını belirtmişlerdir (Uludağ ve ark., 2016). Gelir düzeyi iyi ve üzerinde olmanın bilgisayara ve internete ulaşımı kolaylaştırdığı ve riski arttırdığı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocukların ve gençlerin her ortamda cep telefonu, tablet ya da bilgisayar gibi internete erişim sağlanan tüm araçları kullandığı bilinmektedir. Teknolojinin yararlarının inkâr edilemediği günümüzde, kontrol edilemeyen kullanımda bazı sorunlar ile karşılaşmaktadır. Evrensel yaşam sınırlılıkları içerisinde internet kullanımının bir problem olduğu özellikle geleceğin yetişkinleri olarak genç grupları etkilediği görülmektedir. Çocuk ve adolesan sağlığı üzerinde çok önemli sorumluluğa sahip pediatri hemşirelerinin bağımlılık riski olan çocuğun tespitinde rolü olduğu, adolesan ve ailesine sağlıklı internet kullanımı ile ilgili danışmanlığının yanı sıra, hastaneye yatış yapmış zor bir süreç içinde olan çocuk ve ailesini bu konuda doğru yönlendirebilmelidir. Zaman yönetimi aktivite programları gibi düzenlemelerle çocuğun telefon ve internet kullanımını azaltmaya yönelik planlamalar yapılmalıdır.

Finansal Destek: Bu çalışmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Yazar Katkıları: Tüm yazarlar bu araştırma için eşit hak ve sorumluluğa sahiptir.

KAYNAKLAR

- Anderson. KJ. Internet use among college students: an exploratory study. *J Am Coll Health*. 2001; 50: 21-26.
- Anlı. G. İnternet bağımlılığı: sosyal ve duygusal yalnızlık. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*. 2018; 3(2): 389-397.
- Aydın. B., San. SV. Internet addiction among adolescents: the role of self-esteem. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2011; 15: 3500-3505.
- Bahar. HH., Meral. D. Ortaöğretim öğrencilerinde problemli internet kullanımının yalnızlık ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2016; 18(2): 1117-1134.
- Bayraktar. U., Çuhadar. C. İşitme engelliler okullarında bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğretim amaçlı kullanımının incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2015; 5(2): 172-191.

- Berson. I., Berson. M. Digital literacy for effective citizenship. *Social Education*. 2003; 67(3): 164-167.
- Birol. L. Hemşirelik süreci. Etki matbaacılık yayıncılık Ltd. Şti 3. Baskı 1997; İzmir.
- Block. JJ. Issues for DSM-V: Internet addiction. 2008; 306-307.
- Caplan. SE. Problematic internet use and psychosocial well-being: development of a theory based cognitive behavioral measurement instrument. *Comput Human Behav*. 2002; 18: 553-575.
- Çiçekoğlu. P., Durualp. E., Durualp. E. Evaluation of the level of internet addiction among 6th-8th grade adolescents in terms of various variables. *European Journal of Research on Education. Special Issue: Educational Technology and Lifelong Learning*. 2014; 22-28.
- Dennis. M., Scott. CK. Managing addiction as a chronic condition. *Addict SciClin Pract*. 2007; 4: 45-55.
- Do. K., Lee. K. Relationship between problematic Internet use, sleep problems, and oral health in Korean adolescents: a national survey. *International journal of environmental research and public health*. 2018; 15(9): 1870.
- Eroğlu. A., Bayraktar. S. İnternet bağımlılığı ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 2017; 3(1): 184-199.
- Esen. E., Siyez. D. Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2011; 4 (36): 127-138.
- Gözen. D., Sonay. Kurt A., Canbulat. N. Çağımızın sağlık sorunu: çocuklarda internet bağımlılığı. *Bağımlılık Dergisi*. 2014; 15(1): 34-39.
- Kara. T. Görsel Medyanın Aile Bireyleri Üzerindeki Etkisi Üzerine Bir Araştırma. [Uzmanlık Tezi]. Manisa: Çankaya Üniversitesi; 2011.
- Kayri. M., Güneş. S. The adaptation of internet addiction scale into Turkish: The study of validity and reliability. *Ankara University. Journal of Faculty of Educational Sciences*. 2009; 42(1): 157-175.
- Kerberg. CS. Problem and pathological gambling among college athletes. *Annals of Clinical Psychiatry*. 2005; 17(4): 243-247.
- Kozier. B. Fundamentals of nursing: concepts, process and practice. Pearson Education. 2008.
- Müezzın. E. (2017). Lise öğrencilerinde internet bağımlılığının yoksunluk, kontrol güçlüğü, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon bağlamında incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*. 2017; 7(3): 541-551.
- Nichols. LA., Nicki. R. Development of a psychometrically sound internet addiction scale: A preliminary step. *Psychology of Addictive Behaviors*. 2004;18(4): 381-384.
- Nishida. T., Tamura. H., Sakakibara. H. The association of smartphone use and depression in Japanese adolescents. *Psychiatry Research*. 2019; 273: 523-527.
- Odacı. H., Çıkrıkçı. Ö. Differences in problematic internet use based on depression, anxiety, and stress levels. *addicta: The Turkish Journal on Addictions*. 2017; 4: 41-61.
- Özveren. Y.D.D.H. Ağrı kontrolünde farmakolojik olmayan yöntemler. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2011; 18(1): 083-092.
- Şenormancı. Ö., Saraçlı. Ö., Atasoy. N., Şenormancı. G., Korktürk. F., Atik. L. Relationship of Internet addiction with cognitive style, personality, and depression in university students. *Comprehensive Psychiatry*. 2014; 55(6): 1385-1390.

- Şentürk. Ş., Keskin. A. İşitme Engelli Öğrencilerde İnternet Bağımlılığı (Samsun Örneği). Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2018; 4(2): 51-60.
- Şimşek. İ. F. Çocukların medya algısının resimler üzerindeki analizi. Global Media Journal TR Edition. 2015; 5(10): 271- 287.
- Tarı. Cömert I., Kayıran. SM. (2010). Çocuk ve ergenlerde internet kullanımı. Çocuk Dergisi. 2010; 10(4): 166-170.
- Uludağ. A., Ertekin. H., Tekin. M., Ertekin. YH. İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde internet bağımlılığı: Çanakkale örnekleme. Türkiye Aile Hekimliği Dergisi. 2016; 20(2): 72-76.
- Uysal. G., Balci. S. Evaluation of a School-Based Program for Internet Addiction of Adolescents in Turkey. Journal of Addictions Nursing. 2018; 29(1): 43-49.
- Yang. CK., Choe. BM., Baity. M., Lee. JH., Cho. JS. SCL 90-R and 16PF profiles of senior high school students with excessive internet use. Canadian Journal of Psychiatry. 2005; 50(7): 407-414.
- Yavuzer. H. Çocuk psikolojisi. İstanbul Remzi kitabevi. 2016; 300.
- Yıldırım. E. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Siber aylıklık Sorununa İlişkin Durum Analizi. Yayımlanmamış [Yüksek lisans tezi]. Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2016.
- Yıldız. MA. Emotion regulation strategies as predictors of internet addiction and smartphone addiction in adolescents. Journal of Educational Sciences & Psychology. 2017;7(1): 66-78.
- Yılmaz. E., Şahin. YL., Haseski. Hİ., Erol. O. Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Balıkesir ili örneği. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 2014; 4(1): 133-144.
- Young. KS. Internet addiction. Am Behav Sci. 2004; 48: 402-441.

